

Rapport fra vurderingsutvalget for ny norsk sakprosa for barn og unge for 2025

Innkjøpsordningen for ny norsk sakprosa for barn og unge skal sørge for at ny norsk sakprosa av høy kvalitet for barn og unge blir skapt, utgitt, spredt og lest.

Ordningen har to søknadsfrister per år, i juni og desember.

Vurderingsutvalget for sakprosa for barn og unge behandler også søknader under tilskuddsordningen for litteraturproduksjon, men denne rapporten omhandler i all hovedsak innkjøpsordningen.

[Retningslinjer for Ny norsk sakprosa for barn og unge - innkjøpsordning](#)

Påmeldinger og innkjøp

	2021	2022	2023	2024	2025
Antall behandlede titler	44	59	55	51	64
Antall innkjøpt	30	25	30	26	31
Antall avslått	14	34	25	25	33
Innkjøpsprosent	68,2 %	42,4 %	54,6 %	51,0 %	48,4 %
Budsjett	9 300 000	7 032 000	8 116 000	8 441 000	10 391 000 *

* Budsjettallet inkluderer kr 950 000 i spillemidler, som ble tilført ordningen i forbindelse med regjeringens leselyststrategi.

Format og målform 2025

	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Innkjøpsprosent
Både papirbok og e-bok	34	16	18	47 %
Kun papirbok	30	15	15	50 %
Nynorsk	3	2	1	66,7 %
Bokmål	61	29	32	47,5 %

Om utvalget

Vurderingsutvalget for sakprosa for barn og unge har i 2025 bestått av:

Inger-Kristin Larsen Vie (leder) (1975), Innlandet. Førsteamanuensis i nordisk litteratur ved Universitetet i Innlandet. Forsker på og underviser i barne- og ungdomslitteratur.

Anne Schäffer (1957), Akershus. Frilansjournalist og kunst- og litteraturkritiker.

Peder Inge Knutsen Samdal (1984), Møre og Romsdal. Forfatter og lektor.

Kristian Krohg-Sørensen (vara) (1980), Oslo. Tegneserieskaper, forfatter og illustratør.

Utvalget har hatt fire møter i 2025. To møter er gjennomført fysisk, og på disse møtene har vurderingsutvalget behandlet påmeldte bøker til innkjøpsordningen. Nytt i 2025 var at vurderingsutvalget også hadde to digitale møter, der de behandlet søknader om produksjonstilskudd innenfor sakprosa for barn og unge.

Vara ble innkalt til to av behandlingsrundene, da Peder Inge Knutsen Samdal i 2025 hadde søknader inne som gjaldt egen bok. Han avsto fra å delta i hele den aktuelle søknadsrunden.

Alle faste utvalgsmedlemmer leser og vurderer alle påmeldte titler. I forkant av møtene har medlemmene gjort seg noen notater om hvilke bøker de ønsker å få kjøpt inn, og på bakgrunn av disse notatene blir hver enkelt bok diskutert. Vurderingsutvalget har jobbet etter de vurderingskriteriene som er nedfelt i utvalgets arbeids- og rollebeskrivelser. I diskusjonene om kvalitet har utvalget lagt vekt på om de påmeldte bøkene

- framstår som et helhetlig litterært verk
- er tilrettelagt for barn og unge som målgruppe
- har god nok kunstnerisk, språklig og håndverksmessig kvalitet
- har gjennomgått nødvendig redaksjonelt arbeid
- har innhold og formidling med god nok kvalitet

Tendenser og analyser

Som tidligere år har utvalget hatt midler til å kjøpe inn omtrent halvparten av de bøkene som har blitt vurdert. Når det gjelder påmeldte bøker og hvilke målgrupper de henvender seg til, er det fortsatt mange færre bøker for de aller yngste leserne, altså de barna som ikke har begynt på skolen. Vi savner for eksempel gode pekebøker, eller bøker hvor språket og/eller bildeopplagene er tilpasset den yngste målgruppa. Flesteparten av de påmeldte bøkene henvender seg til unge lesere mellom 6–12 år, noe som har vært en klar tendens de siste årene. Bare 5 av de innkjøpte bøkene retter seg mot ungdomsleseren, men det er gledelig å se at blant

de påmeldte bøkene, er det flere bøker for ungdomsleseren enn tidligere. Det er også en større tematisk variasjon blant disse bøkene (kropp og sex, kvinnekamp, personlig økonomi, koding, det å flytte hjemmefra, bærekraft og arktiske strøk).

Når det gjelder kvalitetsvurderingen av bøkene, forholder vi oss, som nevnt, til vurderingskriteriene som er nedfelt i utvalgets arbeids- og rollebeskrivelser. Det er verdt å fremheve noen aspekter ved disse kriteriene som særlig har skapt diskusjoner, og noen svakheter ved flere bøker som ikke har blitt kjøpt inn. Et sentralt aspekt er kravet om etterrettelighet og gjennomsiktighet, og et godt redaksjonelt arbeid. Vi har vært opptatt av hvorvidt bøkene inneholder ryddige fremstillinger om bruk av kilder og fagkonsulenter. Sakprosalitteratur for barn og unge må ha som mål å fremstå etterrettelig, uten at det går på bekostning av dens øvrige kvaliteter. Noe som også har blitt diskutert i flere sammenhenger, er bruken av KI. Vi har erfart at enkelte påmeldte bøker inneholder KI-genererte bilder, uten at man har opplyst om dette (enten i boka eller i søknaden). For at barn og unge skal få muligheten til å lese kvalitetslitteratur, som samtidig stimulerer dem til å bli kritiske lesere, må bøkene fremstå troverdige og gjennomarbeidede. Vi i vurderingsutvalget for sakprosa for barn og unge tar avstand fra bruk av KI i utforming av illustrasjoner. Bruker man KI i forbindelse med tekstarbeid, må dette opplyses om i boka.

Vi er fortsatt opptatt av at sakprosalitteraturen for barn og unge ikke bare skal gi leseren svar, men også utfordre leseren til å reflektere selv, og samtidig tydeliggjøre hva man ikke vet noe om. Dette stiller noen særlige krav til hvordan man henvender seg til en barne- og ungdomsleser gjennom tekst og bilder. Samtidig er det viktig å ikke undervurdere leseren, men skrive enkelt nok om vanskelige temaer og forhold. En utfordring ved flere av de bøkene som blir avslått, er at de i mindre grad greier å nå målgruppa, særlig ungdomsleseren. Omfanget av tekst fremstår tidvis for omfattende, eller komplekse temaer og problemstillinger blir beskrevet på en svært forenklet måte. Vi opplever også at de litterære kvalitetene mangler, eller at teksten mangler korrektgjennomgang. Noen bøker bærer preg av unyanserte fremstillinger, eller den visuelle utformingen mangler de kvaliteter som kreves. I de aller fleste påmeldte sakprosa-bøkene for barn og unge får de visuelle representasjonene en forholdsvis stor plass, og derfor stilles det store krav til kvaliteten på disse visuelle innslagene, og hvordan disse harmonerer med verbalteksten. At illustratøren har fått en så sentral rolle, må gjenspeiles i fordelingen av midlene.

Vi ser også at mange bøker for de yngre leserne beskriver naturfenomener med antropomorfe egenskaper, noe som kan fungere godt fordi det kan skape en større nærhet til et abstrakt fenomen eller en ukjent tematikk, men i enkelte tilfeller kan det skape en større avstand. Vi har lest og vurdert mange gode sakprosa-bøker som gjennom tekst og bilder greier å presentere og problematisere fenomener og temaer som både er abstrakte og fremmede (for eksempel dinosaurer, barn gjennom

verdenshistorien, vikingtid, steiner) på en spennende og variert måte, gjennom grafiske framstillinger og ulike narrative grep.

Som nevnt, er en generell tendens at det er et større tematisk mangfold enn tidligere, spesielt blant bøkene som henvender seg til ungdomsleseren. Tematisk bredde er et viktig kriterium ved vurdering av bøkene, da et av våre mål er at det skal finnes sakprosabøker for alle barn og ungdommer. I 2025 er følgende temaer representert blant de innkjøpte bøkene:

Historiske fremstillinger (kvinnens rettigheter, Titanic, barn i historien, vikingtid, mysteriene på Påskeøya, historien om tingene våre, kyssing): 7

Biografier: 2 (idrettsstjerner)

Geografi (Påskeøya, Arktis): 3

Dyr (kjæledyr, fugler, store dyr, dinosaurer, hoggorm): 6

Natur (steiner, sopp, dyrking): 3

Sex og kropp: 2

Mysterier (mestertyver, monstre og fabeldyr, mysterier i Arktis): 3

Koding: 1

Å flytte hjemmefra: 1

Kjendiser: 3

Også blant bøker for barn i aldersgruppa 6–12 år ser vi en tendens til mer variasjon, selv om bøker om natur og dyr dominerer. Imidlertid er det fortsatt få bøker som omhandler minoritetsgrupper, politikk, geografi, eller den verden som befinner seg utenfor Norge. Det er heller ikke så mange bøker som handler om kunst og kultur, og ingen påmeldte bøker i år som tematiserer samisk eller kvensk historie og/eller kultur.

Som tidligere år, er det også i år få innkjøpte bøker (kun 2) som er skrevet på nynorsk. Ingen av de innkjøpte bøkene gjenspeiler et språklig mangfold, og det er heller ikke noen bøker som er oversatt fra samisk.

Det er gledelig å se at det gis ut gode sakprosa-bøker for barn og unge på mindre forlag.

Vedlegg

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag:

Forlag	Behandlet	Innkjøpt	Avslått
Anker	1	0	1
Aschehoug	5	5	0
Arctic Storm	1	1	0
Blom Kirsti	1	0	1
Bonnier	1	0	1
Cappelen Damm	18	8	10
Caroline Strømhylden	1	0	1
Det Norske Bibelselskap	1	0	1
Deviwofortellinger Kassah	1	0	1
E sigurdardottir	1	0	1
Figenschou forlag	1	1	0
Forente forlag	1	1	0
Forlagshuset Vest	1	0	1
Fragment	1	1	0
Frisk forlag	3	0	3
Gyldendal	5	4	1
Humanist forlag	2	2	0
JHSF Holding	1	0	1
Kunstgjødsel	1	0	1
Mana forlag	1	1	0
Orkana forlag	2	1	1
Publizm	1	0	1
Skald	1	1	0
Solum Bokvennen	1	0	1
Spartacus	1	1	0
Tekst	2	0	2
Vigmostad & Bjørke	7	4	3
Wildernaess	1	0	1
Totalt	64	31	33